

Postawa syjerja

Syjer wuńdže, zo by wusył swoje symjo, a jako syješe, padže něšto na puć a so potepta, a ptaki pod njebjom zežrachu jo. A něšto padže na skaću, a hdyž zeschadźa, wuschny, dokelž włohi njeměješe. A něšto padže dosrjedź černjow, a černje rosćechu sobu a zadusychu jo. A něšto padže na dobrou rolu; a jako bě zeschadźało, přinješe stokróčne płody.

Lukaš 8,5–8

Běše to po mojim dopomnjenju w léće 1991, zo wopyta mje mój wuj Eberhard Malink. Wón běše jako farar w Dołhej Boršci a w Bernstadtce skutkował, tola bě tehdy hižo na wuměnk. W swojej tobole měješe bronzowu plastiku, kiž pochadžeše z wobsydstwa jeho dźěda – a mojeho pradźěda – Bje-dricha Malinka w Klětnom. Wona bě so jemu skladnostnje zastojnskeho jubileja darila. Nětko so mje wuj Eberhard prašeše, hač njebych chcył postavu měč, wšako sym nětko jenički farar w swójbje. Z tuteho časa steji syjer na mojim pisanskim blidze a je mi luba dopomnjenka.

Postawa mje dopomina na Jezusowe přirunanja wo syjerju. Jezus běše žiwy ze stwórbu a we stwórbje. Widžeše syjerjow, kak po polach chodžo zorno wusywuachu. Z jeho wobkedźbowanja ratarskeho dźěła nastachu přirunanja wo Božim kralestwje, z kotrychž je stawizna wo štworakej roli najznačiša.

Jara realistisce powěda Jezus, zo steji na spočatku njewuspěch. Wšelake symjo padny na puć a so potepta. Ničo njeschadźa. Wšelake padny na skaću, na kotrejž schadźenki spěšnje wuschnyja. Škoda wo symjo, bychmy móhli prajić. Kelko předowanjow so dźerži, kelko so w cyrkwi dźěta – a hustodosć njejsu žane wuspěchi widjeć. Dale rěči Jezus wo pozdatnych wuspěchach, hdyž rěči wo zornu, kotrež padny mjez černje. Wone na spočatku derje zeschadźa a lubi bohaty wunošk. Tola černje rostu spěšnišo a poduša małe rostlinky. Starosće wšedneho dnja su sylniše hač impuls žiweje wěry. W młodych lětach cyrkej někotremužkuli něšto woznamjenješe, ale w běhu žiwjenja zajim woteběra – tole je so hižo husćišo do-

žiwiło. Druhdy wotliča so tež projekty a masowe zarjadowanja jako wulke wuspěchi. Štož pak zwostanje jako zrawy płód, je njewěste. Spěšnje rosće černje poduša schadźace rostlinky. Skónčnje je pak tež hišće zorno z nimoměry bohatym wunoškom. Jezus rěči wotym, zo wurosće z jedneho zorna sto nowych. To zdaše so za Jezusowy čas fantastiske być, wšako docpěchu ratarjo tehdy jenož něšto wjac hač štyrikróčný wunošk. Džensa liči so džak nowym družinam a dobreje techniki z 50 do 80 zornow na kłósku. Bližimy so nastupajo wunoški pola pšćenca hižo bibliskej měrje. Přenjesene do žiwjenja rěka to: jedyn wěriwy móže přinješć telko płodow, zo móžeš so jenož dźiwać.

Jezus da z tutym přirunanjom wotmołwu na prašenje, čehodla njewěrja wšitycy ludžo jeho ewangeliju. Jenož w někotrych namaka symjo płódnou rolu, tola runje pola tutech přinješe jeničke symjo stokróčne płody. Zawěsće je Jezus sam sebe widzał jako syjerja, kotryž wusywuachu Božeho słowa. Měješe ze swojim skutkowanjom wuspěch a njewuspěch. Někotři wěrjachu do jeho słowa, druzy so přestapjeni wotwobročichu, dokelž Jezus jich wočakowanja njespjelni.

Husto hladam na postavu syjerja. Tež swoje dźěło jako farar widžu jako wusywanje. Słowo ze Swjateho pisma ma so džensa runje tak wozjewjować kaž prjedy, přetož Jezusowy ewangelij a jeho kaznje njezestarja. Kelko schadźa z wusytych słowow? Kelko płodow přinješe Bože słowo? Přirunanje wo štworakej roli je mi w mojim dźěle husto pomoc a motiwacija było.

Jan Malink

Nalětna „transformacija“

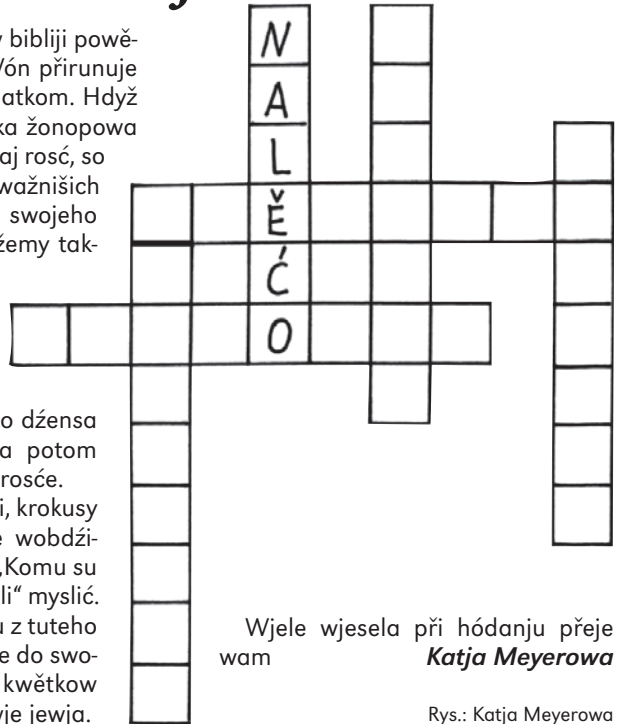

Lube džěci, nalěco so bliži. Wšudžom wuhladaće přenje kějace kwětki. To je rjany napohlad. W zahrodkach so čas wobdžětanja započina.

Hdyž póda wjac njeje zmjerznjena a hdyž je wonka ćopto dosć (znajmjeńša pječ stopnjow), potom móža so přenje symjenja wusywać. Najlěpje hodža so radiski, solotwička a spinat. To wě tež Julija a tuž započa z wusywanjom. Potom dyrbi někotre dny čakać. Při tym stanje so něšto jara zajimaweho, prawy mački džiw. Z mateho, sucheho, njenahladneho symjenja wurósće rostlina. Wona budže wjele wjetša hač symjo a nosy samo plody, kiž móžemy sej zesłodžec dać. Julija mjenuje to „transformacija“. To je cuze słowo za dospoľnu změnu. Julija chcyše Janka z tutym słowom trochu za nosom wjesć. To so jej derje poradži, dokelž myslěše wón hnydom na džěcacy trikowy film ze samsnym mjenom.

W jednym přirunowanju w bibliji powěda Jezus tež wo symjenju. Wón přirunuje Boži raj ze žonopowym zornjatkom. Hdyž so tute wusyje, narosće wulka žonopowa rostlina. Kak pak móže Boži raj rosć, so snano prašeće? Jedna z najwažnišich křescanskich kaznjow je, zo swojeho blišeho rady mamy. My móžemy tak rjec lubosć wusywać. To móže mački posměwk, luby postrow abo džak być. Hustodosć so druzi potom wjeseli a z tym započnje lubosć rosć. Snano móžeće to džensa raz wuspytać, lube džěci, a potom wobkedžbować, kak Boži raj rosće.

Hdyž ja w nalěcu sněhowki, krokusy a běle zwónčki w zahrodze wobdžiwam, dyrbyu přeco na spěw „Komu su sněhowki w zahrodach zwonili“ myslić. Tehodla sym za was křižowku z tuteho spěwa přihotowala. Zasadźće do swobodnych kašćikow mjena kwětkow (w pluralu), kotrež so w spěwje jewja.

Wjele wjesela při hódanju přeje wam
Katja Meyerowa

Rys.: Katja Meyerowa

Džěłarnička Bjesadow

Sobotu, 7. měrc, w Bukecach
w ewangelskej šuli (Šulska dróha7)

- 14.00 hodž. powitanje a nutrnosť
  - 14.10 hodž. rěčne zwučowanja a konwersacija, zhromadny projekt ze SAEK a Michałom Cyžom – Serbsce lochko, Quizserb, Spěwnik App
  - 15.30 hodž. swačina
  - 16.00 hodž. komedija „Namrěwstwa dla zawrjene“, předstajenje džiwa-dłoweje skupiny Bratrowstwa na wosadneje žurli při farje
  - 17.00 hodž. kónč
- Na zarjadowanje, wosebje tež na džiwa-dło, su wšitycy zajimcy zbliska a zдалоka wutrobnje přeprašeni, tež ći, kotřiž žanej Bjesadze njeprašuju. Za cyłe popoľdne wot 14.00 hodž. do 17.00 hodž. poskićimy zaběru za džěci na farje. Wutrobnje přeprašujetej

Bukečanska Bjesada a SET

DZIWAŁOWA SKUPINA BRATROWSTWO

Namrěwstwa dla zawrjene

- žortna hra w třoch jednanjach -

Komedija wot Günthera Philpa
w přeložku wot Benjaminja Hrjehorja

režija: Měrko Brankačk

sobotu, 07.03.2020
na wosadneje žurli w Bukecach
w 16.00 hodž.
(mit Simultanübersetzung)

Projekt spěłnjeje so wot Sakskeho ze serbskimi lud, krasni dźiwata Njorje přizlić a dźiwakow serbskimi na zašćěle hospodarstwow přimo wosadnikowych wot Budyšinoweho wjele, Bratrowstwa Bratrowstweje a Sakskeho krajneho wjele.

Ze Serbskim busom do Wróclawja

Da-li Bóh, chcemy njedzělu, 10. meje, ze Serbskim busom do Wróclawja jěć. Wobdžělimy so tam na trojorěčnych kemšach ewangelskeje Chrystoforusoweje wosady a zhonimy něšto wo stawiznach a žiwjenju wosady. Po wobjedže chcemy sej z přewodnicu džěl stareho města wobhladać. Kofej z bjesadu budže tež we Wróclawju. Na jězbje dom chcemy sej hišće wulku tykowanu Měrowu cyrkej w Jaworje wobhladać.

Wotjědzemy rano w 7.00 hodž. w Budyšinje na busowym zastanišću pola Marje Marćineje cyrkweje. Wokoło 18.00 hodž. wróćimy so do Budyšina.

Přeprašujemy wutrobnje na zhromadny wulět. Přizjewće so prošu pola Měrčina Wirtha w Budyšinje pod tel. 0 35 91 / 60 53 71.

Jězba plaći za dorosćeného 35 eurow a za džěco 15 eurow. **Handrij Wirth**

Farar Rummel jako Serbski superintendent nominowany

25. januara schadzowaše so Serbski wosadny zwjazk w Budyšinje. Wosebita rozprawa wo zhmoadźiznje namaka so w tutym čisle Pomhaj Bóh (hlej strona 4). Na zeńdženju njebě hišće jasne, zo bě Krajnocyrkwinski zarjad hižo zakładny rozsud wo dalšim dźěle Serbskeje superintendentury tworiti, dokelž njebě list z Drježdźan w prawym času pola předsydy wosadneho zwjazka dóšo. Zasadnje přihłosuje zarjad namjetej předsydstwa wosadneho zwjazka, zo ma so po wotchadže Jana Malinka na wuměnk farar Christoph Rummel w Hodźiju k 1. awgustej 2020 jako Serbski superintendent zasadzić. Dokelž pak ma farar Rummel Hodźijsku wjesnu faru dale poňnje zastarać a dokelž běža runje jednanja wo strukturnych změnach we wosadach, su hišće dalše rozmołwy a rozsudy trěbne. Mjez druhim dže wo prašenje, kotre nadawki móže přichodny Serbski superintendent wukonjeć a z kotrych móže so wuwjazać.

Wupokazanje dotalnego Serbskeho superintendenta budže njedželu, 19. julija,

w 14.00 hodž. w Michałskej cyrkwi w Budyšinje. Termin za zapokazanje fararja Rummela do noweho zastojnstwa njeje hišće postajeny.

Christoph Rummel narodži so 3. januara 1973 a wotrosće we fararskej swójbje južnje Lipska. Po abiturje studowaše dvě léče cyrkwinski hudźbu, po tym teologiju w Halle, w Sibiu (Rumunsko) a w Lipsku. Po wikariacie dósta swoje přenje farske městno w Kühnheide a jako młodźinski farar cyrkwinskeho wobwoda Marienberg w Rudnych horach. W léče 2008 wuzwoli so jako farar do Hodźija. Tu nawukny w krótkim času serbsku řeč. Wot léta 2012 přewza sobu předowanja w serbskim rozhłosu.

Za ewangelskich Serbow w Sakskej je nominacija fararja Rummela za zastojnstwo Serbskeho superintendenta zwjeselaca powěsć. W zańdženosci bě po wotchadže serbskeju superintendentow Gerharda Wirtha a Siegfrieda Alberta na wuměnk wšelakich přičin dla k wobmyslenjam, čezam a dlijenjam dóšlo. Nětko pak

Hodźijski farar Christoph Rummel

Foto: Jürgen Mačij

su so zakładne rozsudy w prawym času tworili. Daj Bóh žohnowanje za dalše jednanja a rozsudy.

Jan Malink

Serbske spěwarske za Slepjansku wosadu předstajene

Slepjanska wosada ma wot lětušeho swójske serbske spěwarske z kěrlušemi w Slepjanskej narěči. Pod titulom „Něnter comy Boga chwalić“ běchu je we wjacelětnym dźěle sobustawoju towarstwa Kólesko zastajeli. Wo tym běstaj Juliana Kaulfürstowa a předsyda towarstwa Hartmut Hantšo hižo w interviewje, wozjewjenym w januarskim čisle Pomhaj Bóh, rozprawjało.

Zjawna prezentacija knihi wotmě so sobotu popołdnu, 25. januara, w Slepjanskej cyrkwi z dwurěčnym zarjadowanjom, na kotraž móžeše Juliana Kaulfürstowa na pošta zajimcow witać. Rozdžělene do wjacorych tematiskich cyłkow zanjesje spěwna skupina Kóleska pod nawodom Geralda Schöna kěrlušě k wšelakim časam a składosćam cyrkwinskeho léta. Wosadna fararka Jadwiga Malinkowa pokaza w swojej lawdaciji na nabožno-narodne tradicije Slepjanskeje wosady a hódnoćeše nowy spěwnik jako přinošk k sylnjenju tamnišich křesćanskich a serbskich korjenow. Nic jenož za wosadne zarjadowanja, ale tež za dalewjedženje jutrowneho spěwanja předleži z nowej knihu dobry zakład. Z připóznawacymi słowami, kwětkami a słódkim darikom so fararka za wukonjane dźěło džakowaše.

Serbski superintendent Jan Malink pokaza w swojim postrowje na staru tradiciju w Serbach, zo so nimo třoch wulkich cyrkwinskih spěwarskich – ewangelskich hornjo- a delnjoserbskich kaž tež katol-

skich – přeco zaso tež wosebite lokalne spěwniki wudawachu a wužiwachu. Do tu-teje tradicije so nětko tež nowy Slepjanski spěwnik zarjaduje. Gratulaciju k nowowudaću wupraji tehorunja Nišćanski superintendent dr. Thomas Koppehl. Wón zwurazni swoju hordosć, zo ma nětk w swojim cyrkwiskim wokrjesu wosadu ze swójskimi spěwarskimi, a wuzběhny, zo je serbska kultura wulke bohatstwo za ewangelsku cyrkej. Wobaj řečnikaj džakowaštaj so

wšëm na nowowudaću wobdžělenym a wuprachu knize, zo by so prawje wjele wužiwała.

Dostojne zarjadowanje so ze zhmoadnje zanjesenym znatym kěrlušom „Wjel’ki Bóžo, chwalbu ćí“ zakonči. Mnozy sej na městnje knihu kupichu. Z dalšej wuměnu pokročowaše so we wosadneje rumnosći na farskim dworje, dokal běchu wšitcy na přikus a bjesadu přeprošeni.

Trudla Malinkowa

Wobdžěleni na knižnym wudaću wotlěwa: dr. Hync Rychtař z Lipska, Juliana Kaulfürstowa z Drježdźan, Hartmut Hantšo ze Slepoho, Gerald Schön z Gródka, Jörg Tausch z Rowneho a Mirko Markowski z Noweho Města. Pobrachuje Dieter Reddo z Trjebinka, kotryž schorjenja dla njemóžeše přitomny być.

Foto: Andreas Kirschke

Šěrjenje ewangelija w maćernej rěči

Hłowna zhromadźizna Serbskeho wosadneho zwjazka

Poslednju sobotu wulkeho róžka wotměwa so po tradiciji Hłowna zhromadźizna Serbskeho wosadneho zwjazka. To bě lětsa runje 25. januara, ptači kwas. Tuž bě so městopředsyda Mato Krygar wo pječene sroki a kofej za wšěch přitomnych postarał. Do Budyšina bě 23 člonow a hosći z 12 wosadow přichwatało.

Serbski superintendent Jan Malink zahaji wuradźowanje z nutrnosću a hesłom dnja, kotrež steji pola Jezaje 40,28. Wone hlada wróco a chwali Boha, kiž je wšě kónicy zemje a krasnosť stwórby stworił. Porno tomu hlada wučbny tekst z lista japoštoła Pawoła na Romskich do přitomnosće a do přichoda: „Bóh nadźije napjelń was ze wšěm wjeselom a z měrom we wěrje, zo byšće přeco bohatsšu nadźiju měli přez móc Swjateho Ducha.“ Křesćanstwo přinjese nam dobre poselstwo, měr do wutrobow a nadźiju na zbóžny kónc, hdžež so dopjelni slubjenje z wjeselom a měrom. Šěrjenje ewangelija w maćernej rěči je naš nadawk jako Serbski wosadny zwjazk.

Rozprawa wo džělawosći

Na spočatku wuradźowanja rozloži knjeni Fischerowa z kasoweje centrale hospodarski plan za lěto 2020, kotryž so jednohósnyje wobzamkny. Přitomi schwalichu mjeńše přidatne wudawki za Serbski ewangeliski kónc tydženja w Hainewalde a za nadžětanje redakciskeho systema, z kotrymž so w přichodze awtomatiske přenjesenje Ochronowskich hesłow ze serbsčiny do němčiny wolóži.

W swojej rozprawje wo léce 2019 poda superintendent Malink přehlad wo serbskich a dwurěčnych kemšach a wosadnych popoždnych, kotrež wotměwachu so w Budyšinje, Bukcach, Poršicach/Budyńku, Malešecach, Rakecach, Hodźiju, Slepom, Wojerecach a Drježdžanach. Wón wuzběhny dworowy swjedžen we Wuježku, Serbski ewangeliski kónc tydženja w Hainewalde kaž tež prawidlowne ewangelske rozhlósowe wusyłanja w serbskej rěči.

Wosebity nadawk je rjadowanje archiwneje rumnosće serbskeje superintendentury na Jerjowej 15. Tam njesu wuměňjenja najlěpše. Přirodna wložnota ruma je přewysoka. Wjacori člonoj wuprajichu so zwólniwi sej archiw wobhladać a wo wupućach wuradźować.

Lětsa budu w krajnej cyrkwi wólby synody. Serbja maja tam městno zaručene. Pytata kandidatku, dokelž knjeni Simonowa z Trupina hižo njekandiduje.

Měrcin Wirth džakowaše so wšěm na wudawanju časopisa Pomhaj Bóh wobdželenym, wosebje redaktorce Trudli Malinkowej, korektorce Luciji Bejminej a Założbje za serbski lud za pjenježnu podpěru. Zhro-

madne džělo z Ludowym nakładnistwom Domowina při stajenju a rozšěrjenju časopisa wudawanje jara wolóžuje.

Nadawki za lěto 2020

Lětny plan 2020 přitomnym předležeše. Mato Krygar skedźbni na džělarničku Bjesadow 7. měrcu w Bukcach. Tam předstaji Michał Cyž z Budyskeho SAEK serbske projekty w nowych medijach. Na popoždniše džiwadlowe předstajenje z Kulowskim Bratrowstwom su wšitcy lubje witani.

Lětuši Serbski ewangeliski cyrkwinski džěń wotměje so w juniju we Wojerecach a dworowy swjedžen z nutrnosću budže

hlósowanje z potrjechenymi je čím bóle trěbne, dokelž steji Ewangelsko-lutherska krajna cyrkej Sakskeje a z tym tež Budyško-Kamjensko cyrkwinski wobwod z wutworjenjom nowych wulkowosadow před wulkimi strukturnymi změnami. Njejasnosće su hišće wulke. Tež dwurěčne wosady su potrjechene.

Přichod wosadneho džěla

W nowembrje 2019 bě so w Budyšinje džělarnička ze 14 wobdžělnikami wo přichodze serbskeho wosadneho džěla přewjedła. Pomhaj Bóh je wo tym w decemberskim wudaću rozprawjał. Pisomne zjima-

Posedźenje Serbskeho wosadneho zwjazka na Michałskej farje w Budyšinje, naprawo předsyda a městopředsyda zwjazka sup. Jan Malink a Mato Krygar Foto: Měrcin Wirth

na Jaworkec/Maćijec statoku w Hrubjelčicach.

Dnja 19. julija rozžohnuje so w dwurěčnych kemšach w Michałskej cyrkwi Serbski superintendent Jan Malink ze swjeho zastojnstwa. To bě zdobom přičina za dalši dyk dnjoweho porjada, w kotrymž džěše wo jeho naslědnistwo. Zastojnstwo Serbskeho superintendenta je w Serbskim cyrkwiskim zakonju rjadowane. Zamołwity za powołanje je Krajnocyrkwinski zarjad w Drježdžanach po słyšenju Serbskeho wosadneho zwjazka. Předsydstwo zwjazka bě so w nowembrje pisomnje na zarjad wobročilo, zapřijejo Budyskeho superintendenta Tilmanna Poppa, a bě Hodźijskeho fararja Christopa Rummela jako naslědnika Jana Malinka namjetowało. Hłowna zhromadźizna je přeslajpjen, zo njeje dotal žana reakcija z Drježdžan dóšla. Wot-

nje wuslědkow přitomnym předležeše. Serbski wosadny zwjazk rady wšitke aktiwity wosadow podpěruje, ale nechce nič diktować. Derje by było, za serbske zarjadske džěla wosobu přistajić a tak přichodneho Serbskeho superintendenta podpěrać. To je po financnym wuhotowanju móžne.

Knjez Hartmut Leipner z Choćebuza namjetowaše w léce 2021 Serbski ewangeliski cyrkwinski džěń w Choćebuzu přewjesć. Z nowym spěwnikom za džěći a mlodostnych zaběra so džělowa skupina, kiž hižo pilnje džěla. To je dobre znamjo za přichod ewangelskich Serbow. Za to słuša skupinje naš džak.

Z kěrlušom „Žohnuj, Knježe, nas, zo so njedžělými“ zakonči so płódne wuradźowanje Serbskeho wosadneho zwjazka.

Marka Maćijowa

W Malešecach kofej pili, spěwali a so zabawjeli

„Pomhaj Bóh“, „Pomhaj Bóh“ – „Wjerš pomazy“, „Wjerš pomazy.“ Tak klinčeše nje-dželu, 19. januara, z wjac hač 30 ertow w Malešanskim hosćencu „Wódny muž“. Příklad za to bě přeprašenje na přenje tak mjenowane „Serbske kofejpiće“, na kotrež běch jako motiwator za serbsku řeč a kulturu w Malešecach a wokolinje přeprósyl.

Přjedy pak hač tak daloko bě a so zetkanje wotměć móžeše, sym sej dyrbjal swojich hosći hromadze pytać. Čujach so tróšku kaž braška, jako podach so srjedz oktobra na puć, zo bych maćernorěčnych Serbow w kónčinje mjez Kubšicami, Malešecami, Hućinu, Bartom a Klukšom namakał. Při tym sym cyle wědomje postupował a so we wsach kóždého čłowjeka na dróze woprašal: „Štó we wašej wsy hišće serbsce powěda?“ Reakcija na tute prašenje bě zwjetša wulke zadziwanje. „To so žno dołho niktó prašał njeje“ abo „Kak da sće na tu ideju přišoł?“ běchu hustohdy wotmołwy ludźi. Sym pak tež pytnyl, zo je wěda wo serbskich sobuwobydlerjach jara rozdželna. Woprašes so na příklad w Barće za Serbami, tak dótanješ nhydum wotmołwu, štó hdže bydli. Porno tomu sym w Budyšinku dołho pytać dyrbjal a chcych skoro zaso wotjěć, doniž njedóstach naposledk tola hišće drohotnu informaciju, zo tež w jich wsy hišće Serbaj bydliťaj. Jenička wjes, w kotrež njejsym žaneho řečnika a tež nikoho, kiž by serbsce rozumil, namakał, běchu Rakojdy.

Ale spočatk januara běch skónčnje hotowy. Něšto wjac hač 30 serbskorěčnych ludźi běch namakał.

Na „Serbskim kofejpiću“ w Malešanskim „Wódnym muž“

Foto: Rejzka Lodźic

A potom bě tak daloko. Malešanska korčma „Wódny muž“ bě derje pjelnjena, jako swojich serbskich hosći witach. Někotrych ani njeznajach, woni běchu so na dopołdnišich kemšach w Poršicach zetkali a sej wučinili, zo sej do Malešec dojdědu. Tak zahaji so rjane kofejpiće ze slódnej skibku tykancu ze Zdžerje. Po tym zo běchmy so napili a nasycili, dachmy so do spěwanja. Při tym nas Fabian Kaulfürst z Kukowa na swojim akordeonje přewodžeše. Rjane dožiwjenje bě tež, jako sydmlětny hólc Fryc Koban a jeho bratr Tim

z Malešec, kotraž doma z nanom serbujetaj, kóždemu hosćej ruku podaštaj a kóždého samozrozumliwje z „Dobry dzeń“ witaštaj, jako wotmołwu pak stajnje „Pomhaj Bóh“ wustyšestaj.

Cyle wutrobnje Zapłać Bóh chcu po tuctym puću hišće raz Kobanec mandželskimaj a Lodźic Rejzce wuprajić. Su to tři wot někak džesać ludźi, kotřiž so w Malešecach a wokolinje za to serbske zasadžaja a mi při organizaciji mojih projektow stajnje k pomocy su.

Lucian Kaulfürst

Wulkowosada we wuchodnym Budyskim kraju wutworjena

Na dróhach wokoło Hrodzišća bě njedzelu rano, 2. februara, njewšednje wjele wobchada. Ze sewjera a juha, z wuchoda a zapada přijědžechu kemšerjo na Božu službu, na kotrež swječachu wosady Malešecy-Hućina, Bart, Poršicy-Budyšink, Wóspork-Kotecy, Buceky a Hrodzišćo započatk zhromadneho puća jako wulkowosada, kiž so němsce Kirchspiel mjenuje. Cyrkwinske chóry běchu so hižo přjedy zetkali, zo bychu swjedženske kemše hudźbnje zhromadnje wuhotowali.

Poněčim so cyrkej pjelnješe, naposledk z wjac hač 400 kemšerjemi. Hdyž běchu zwony womjelnyli, so Boža služba z radostnej hudźbu pišćelow a trompetow zahaji. Nětko za wulkowosadu zamołwići tři fararjo Maria a Michael Ramsch z Poršic

Łódź z mnohimi ludźimi – wobraz za nowu wulkowosadu we wuchodnym Budyskim kraju

Foto: Thomas Haenchen

a Thomas Haenchen z Bucek wjedžechu přez wotměnjawe kemše. Džěci Poršiskeho Wróblikoweho chóra a Malešanskeje kurendy spěwachu, jich melodije přewzachu chór a naposledk hišće pišćalki. Ale nic jenož hudźbnje běchu to wosebite kemše. Farar Ramsch rysowaše w swojim předowanju wobraz wosady jako łódže. Džěci hromadžachu wot wosadnych małe papjerjane figury, kotrež na łódž we wołtarnišću zlepichu a ju tak z ludźimi napjelnichu. Naposledk swječeše so w Božim wotkazanju zhromadnosć z Chrystusom. Při tym so wosadni ze serbskimi słowami „Pójće, přetož wšitko je hotowe!“ k Božemu blidu přeprósychu.

Po kemšach so mnozy hišće při kofeju a tykancu rozmołwachu a dalše hranicy dotalnych wosadow překročace předewzaća planowachu.

Thomas Haenchen
z němčiny T.M.

Zwony ze serbskimi napisami w Delnjej Łužicy

Narodnje zmysleni duchowni ze serbskimi hronami zwjazanosć rěče a wěry zwuraznili

Nimale hižo dwaj lětstotkaj znajemy zwony ze serbskimi napisami. W Hornjej Łužicy nastawachu tajke w předpolu narodneho wozrodženja jako wuraz zwjazanosće mjez nabožnosću a narodnosću. Prěnje „serbske“ zwony, wo kotrychž wěmy, lijachu so wot serbskeho zwonylijerja Bjedricha Gruhla w Małym Wjelkowje 1835 za Radworsku, 1837 za Budysku cyrkej Našeje lubeje knjenje, 1843 za Łazowsku a 1846 za Budyšinsku cyrkej. Tuta tradicija so do džensnišeho dale wjedže, tak zo znajemy dohromady wjacore džesatki zwonow ze serbskimi napisami w ewangelskich kaž katolskich wosadach Hornjeje Łužicy.

Hinaša bě situacija w Delnjej Łužicy, hdžež drje dóndže tež k wěstemu narodnemu zbudženju, kotrež pak so tójšto pozdžišo wuwijaše a w cyłku wo wjele slabše wosta hač w Hornjej Łužicy. Wěmy wo dohromady šěsć zwonach ze serbskim napisom w štyrjoch delnołužiskich wosadach a wo jednym, kiž bě w dalšej wosadze planowany, ale misnjenja dla njebě nastal. Po rjedže nastaća chcemy tute zwony předstajić a při tym spomnić tež na duchownych, kiž so wo serbske napisy postarachu.

Zwón w Depsku z lěta 1873

Najstarši „serbski“ zwón Delnjeje Łužicy wisa na zwonicy, swobodnje stejacej drjewjanej wěži, (staro)lutherskeje wosady w Depsku. Na nim je nimo němskeho teksta čitać serbske bibliske hrono 1 Pětr 2,17 „Bojscho sse Boga; zesćo togo krala“.

Zwón ma njewšednu stawiznu. Dokelž

Najstarši „serbski“ zwón na zwonicy lutherskeje cyrkwje w Depsku z lěta 1873

bě w lěće 1857 založena Depsčanska lutherska wosada mała a chuda, njemóžeše sej žadyn zwón kupić. Hakle po Němsko-francoskej wójnje 1870/71 so skladnosć k temu skićeše, hdyž přewostaji kejžor Wilhelm I. swojim poddanam na požadanje bronzu ze zdojtych francoskich kanoňow. Po tym zo bě Depsčanska wosada próstwu zapodała, dósta pječ centnarjow bronz a móžeše sej 1873 w kralowskej lijerni J. G. Große w Drježdžanach zwón leć dać. W nowembru samsneho lěta jón do Depska witachu.

Farar lutherskeje wosady bě tehdy Gottlieb Fengler (1841–1910), syn němskeho ryćerkublerja ze Šleskeje. Hdyž bě 1867 jako młody duchowny do Depska přišoł, nawukny maćernu rěč swojich wosadnych. 1872 so z Depska do Choćebuza přesydli, hdžež w swojim domje čišćernju za wudawanje nabožnych spisow založi. Natwari dvě nowej cyrkwi, 1878 Pětrsku cyrkej w Depsku a 1879 Křižnu cyrkej w Choćebuzu. Wot lěta 1885 bě zdomom superintendent delnošleskeje diecezy lutherskeje cyrkwje w Pruskej.

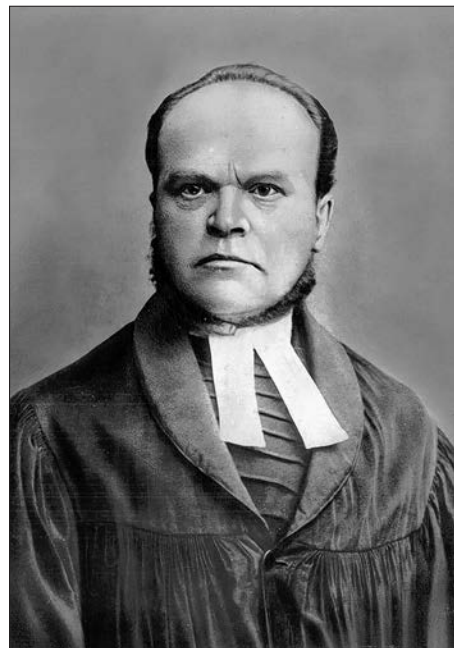
Farar Fengler pak njeje so jenož z přenim zwonom z delnjoserbskim napisom do stawiznow zapisał. Wón je tež na lěto 1879 přenju serbsko-němsku knižnu protyku z mjenom „Gotthold“ zestajił a w swojej čišćerni wudał. Z tym je dał nastork k založenju serbskeje „Pratyje“ kaž tež Mašicy Serbskeje w lěće 1880.

Misnjeny zwón we Wjerbnje z lěta 1910

Na wěži Wjerbnjanskeje cyrkwje mějachu zdawna sem tři zwony. Dwaj wjetšej hižo lětstotki wosadze služeštej, mały třeci pak bě so wospjet skóncowal a wobnowił. W lěće 1866 bě błysk do njeho dyrił, na čož jón w Gruhleć zwonylijerni w Małym Wjelkowje pola Budyšina znowa leć dachu. Ale hižo 1909 so tón njerodneho zwonjenja dla zaso pukny.

Na to sej wosada w lěće 1910 w lijerni Franza Schillinga w Apoldže nowy mały zwón skaza. Nimo němskeho napisa z psalm 103,1 „Lobe den Herrn, meine Seele“ měješe tež dóstać serbski napis psalm 150,1 „Chwalscho togo Kněza we jogo swětnicy, chwalsche jogo we tej gwězdžinej husoknosći“ – prawdžepodobnje wšak nic w cylej dołhosći, ale w skrótsenej formje: „Chwalśo togo Kněza we tej gwězdžinej husoknosći“. W lijerni pak sta so misnjenje, zo zwón jenož z němskim napisom wuhotowachu. Dnja 4. julija 1910 jón we Wjerbnje poswjećichu a při tym tež na pozabyte serbske hrono spomnichu.

Wo serbskosć noweho zwona za Wjerb-

Depsčanski farar Gottlieb Fengler (1841–1910)
Repro: archiw PB

njansku cyrkej bě so prócowal tehdyši wosadny farar Bjarnat Krušwica (1845–1919). Jako rodženy Hornjoserb, syn fararja a kěrlušerja Jana Krušwicy w Dołhej Boršći, skutkowaše wot lěta 1878 hač do swojeje smjerće we Wjerbnje. Delnjoserbsćinu nawukny pola swojeho wosadneho Mata Kosyka, kotryž do swojeho wupućowanja do USA něšto lět w ródny Wjerbnje bydleše. Bjarnat Krušwica slušeše k založerjam Mašicy Serbskeje a bě nimale štyri lětdžesatki jeje městopředsyda. Wón ⇨

Wjerbnjanski farar Bjarnat Krušwica (1845–1919)
Repro: SKA, Foto: Trudla Malinkowa

⇒ staraše so sobu wo nowy wudawk serbskich spěwarskich a wozjewi 1911 knižku wo stawiznach Wjerbnjanskeje wosady.

Tež při wuhotowanju Wjerbnjanskeje cyrkwy džiwaše farar Krušwica na mačernu řeč wosadnych a da w njej wospjet serbske napisy připrawić – přenje skladnostnje Lutheroweho jubileja 1883 na taflach za přitýknjenje kěrlušowych čisłow a daljej při wobnowjenju cyrkwy 1911 na wobložejnju łubjow. Čim bóle je wobžarować, zo bě jeho próca wo zwón ze serbskim napisom w léce 1910 podarmo byta. Tež serbske hrona we Wjerbnjanskej cyrkwi džensa hižo njenamakamy, dokelž so 1945 při wupalenju cyrkwy zničichu.

Zwón w Žylowje z léta 1921

W Žylowskej wosadze, kotraž je z Dešnom zwjazana, mějachu w lětdzesatkomaj mjez swětowymaj wójnomaj jedyn zwón ze serbskim napisom.

Hač do Přenjeje swětoweje wójny běchu dohromady tři zwoy wobsedźeli: jedyn z léta 1681, tamnej z léta 1819. Za čas wójny dyrbjachu srjedźny zwón za wojske potřeby wotedać a jón bórže po wójnje z nowym narunachu. W léce 1921 za 12 000 markow w lijerni Schilling & Lattermann w Apoldze laty, jón hody samsneho léta do Žylowa witachu a ze serbskim předowanjom poswjećichu. Na wužohnowanje stareho léta přeni raz z nim zwonjachu. Zwón měješe napis „MĚR NA ZEMI“, kotryž je wuwzaty z hodowneho poselstwa pola Lukaša 2,14: „Česć budź Bohu we wysokosci, měr na zemi a čłowjekam dobre spodobanje.“ Hromadže z wulkim zwonom však dyrbjěše wosada jón 1943 k rozekřecu za wojske potřeby wotedać. Tři zwoy, kiž po Druhej swětowej wójnje na Žylowsku cyrkwinu wěžu powěsnychu – jedyn historiski z džensa pólškeje wosady a dwaj nowej z léta 1955 –, hižo serbske napisy njemějachu.

Zo dósta Žylowska cyrkej léta 1921 „serbski“ zwón, je zaslužba tehdyšeho wosadneho fararja Bogumiła Šwjele (1873–1948) w Dešnje. Rodzeny jako syn wučerja a casnikarja Kita Šwjele w Skjarbošcu bě wot młodych lět aktiwny w narodnym džele. Z duchownym bě w Choćebuzu a we Wochozach a wot 1913 do 1942 w Dešnje z přislušnej filialu Žylow. Pódlu farskeho zastojnstwa skutkowaše jako narodny prócowar, řeče- a ludospytnik, redaktor a wudawačel delnjoserbskeje literatury. Za jeho wobšerne skutkowanje we wšelakich wobłukach serbskeho žiwjenja počesćichu jeho z pomjatnymaj taflomaj při jeho ródny domje w Skjarbošcu a při cyrkwi we Wochozach kaž tež z pomnikom před faru w Dešnje a z nowowuhotowanjom jeho rowa w Choćebuzu.

Tři zwoy w Dešnje z léta 1921

Ryzy „serbske zwonjenje“, wobstějace z třoch zwonow ze serbskim napisom, maja z časa po Přenjeje swětowej wójnje w Dešnje. Z nimi so tři předchadźace zwoy narunachu.

Dwaj zwonaj, kiž bě sej wosada 1869 kupiła, dyrbjěše 1917 k rozekřecu wotedać. Třeći, pochadźacy z léta 1771, bě so po pódlu lětstotku w zymje 1921 puknył. Tak běchu w Dešnje cyle bjez zwonow a sej tehodla 1921 wot firmy Schilling & Lattermann w Apoldze za dohromady něhdže 40 000 markow tři nowe leč dachu. Wšitke dóstachu jako napisy bibliske hrona jenož w serbskej řeči, kiž su wuwjedžene w načasnym prawopisu a we wulkich łačonskich pismikach. Na wulkim zwonje steji: „WOJNA A MĚR MA SWOJ CAS“ (předar Salomon 3,8b), na srjedźnym: „BOJ SE BOGA, LUBUJ BRATŠA“ (1 Pětr 2,17) a na małym: „KNĚŽO, HUMOŽ NAS“ (Matej 8,25).

Kaž w Žylowje, tak je tež w Dešnje zaslužba fararja Bogumiła Šwjele, zo dósta-

Jedyn z třoch Dešnjanskich „serbskich“ zwonow z léta 1921 Foto: Trudla Malinkowa

chu zwoy serbske napisy. Wšitke štyri zwoy za wobě cyrkwi so w samsnym času pola firmy Schilling & Lattermann w Apoldze lachu. Wo Šwjeli bě dotal znate, zo je při wobnowjenju Dešnjanskeje cyrkwy 1936/37 dał nimo němskich tež serbske napisy na wobloženje łubjow napisać. Tutym jeho nabožno-narodnym prócowanjam w jeho wosadach maja so nětk hišće tři „serbske“ zwoy w Dešnje a dalši w Žylowje přiličić.

Zo wšitke tři zwoy džensa hišće na wěži Dešnjanskeje cyrkwy wisaja, zaleži na tym, zo njejsu z bronzy late, ale ze železa. Tehodla je wosada njeje trjebała k rozekřecu w Druhej swětowej wójnje wotedać. Čehodla njebuchu z bronzy late, kaž bě to po Přenjeje swětowej wójnje powšitkownje z wašnjom, hodži so jenož tukać. Prawdžepodobnje bě wosada z tuńšim materialom chcyła wudawki pomjeńšić. ⇒

PŘEHLED ZWONOW ZE SERBSKIM NAPISOM W DELNJEJ ŁUŽICY

léto	wosada	duchowny	serbski napis	lijernja	dalši wosud
1873	Depsk	Gottlieb Fengler	Bojscho sse Boga; zesćo togo krala	J. G. Große, Drježdžany	je zdžeržany
1910	Wjerbno	Bjarnat Krušwica	Chwalšo togo Kněza we tej gwězdžinej busoknosći	Franz Schilling, Apolda	serbski napis bě předwidžany, njeje pak so realizował
1921	Žylow	Bogumił Šwjele	MĚR NA ZEMI	Schilling & Lattermann, Apolda	1943 wotedaty a zhubjeny
1921	Dešno	Bogumił Šwjele	WOJNA A MĚR MA SWOJ CAS	Schilling & Lattermann, Apolda	je zdžeržany
1921	Dešno	Bogumił Šwjele	BOJ SE BOGA, LUBUJ BRATŠA	Schilling & Lattermann, Apolda	je zdžeržany
1921	Dešno	Bogumił Šwjele	KNĚŽO, HUMOŽ NAS	Schilling & Lattermann, Apolda	je zdžeržany
1999	Picnjo	Juro Frahnaw	Šwěty, Šwěty, Šwěty jo ten Kněs Zebaot	Lauchhammer	je zdžeržany

Bogumił Śwjela (1873–1948), farar w Dešnje a Žylowje

Repro: SKA

⇒ W Dešnje wšak je tež měnjenje slyšeć, zo bě so Śwjela daljeje móžnje wójny bojał a na tute wašnje chcył cyrkwinske zwony před wotedaćom škitać. Nic jenož za wosadu, ale za Serbow scyła je to zbožowny pad, přetož Dešnjanske rzy „serbske zwonjenje“ je – dalokož dotal znate – jónkrótne po wšěch ewangelskich Serbach. W někotrych hornoserbskich wosadach znajemy drje jednotliwe jenož serbsce popisane zwony, ale žane kompletne z třoch rzy „serbskich“ zwonow wobstějace zwonjenje. Klětu budu Dešnjanske zwony sto lět stare – dobra to składnosć za hódne woswjećenje jubileja.

Zwón w Picnju z lěta 1999

Najmlódši zwón z delnjoserbskim napi-

Najmlódši „serbski“ zwón w lěće 1999 při zhotowjenju w Lauchhammerskej lijerni (nalěwo) a džensa na wěži Picnjanskeje cyrkwy

Fóce: wosada Picnjo

som je najmjeńši z dohromady štyrjoch zwonow na cyrkwinej wěži w Picnju. Laty bu 3. decembra 1999 w Lauchhammerje w přitomnosći skupiny Picnjanskich wosadnych, mjez nimi wosadneho fararja Kurta Malka a serbskeho předarja Jura Frahnowa. Nowe lěto 2000 je přeni króc z Picnjanskeje cyrkwy zwonil. Jeho serbski napis je wzaty z bibliskeho hrona Jezaja 6,3. Při tym je so wašnje pisanja přewzało ze stareje delnjoserbskeje biblije, tak zo je tekst čitać w šwabachskim pismje: „Ńwěty, Ńwěty, Ńwěty jo ten Kněs Zebaot“. Wobzahowje wuzwolichu sej tutón napis dla twarskeje formy cyrkwy, kotraž ze swojimi třomi třěchami, trojimi durjemi a třomi nutrkownymi džělemi na trojeničkosć Boha dopomina.

Wosebitu kedźbnosć zasłuži sej wuwjedženje serbskeho hrona w šwabachskim pismje. Wšako mamy tu kurioznu situaciju, zo ma najmlódši „serbski“ zwón w Delnjeje Łužicy po wonkownym najbóle zastarski napis. Přirunajo z načasnym wuhotowanjom zwonow w Depsku, Dešnje a wěsće tež w Žylowje skutkuje nałožowanje šwabacha wjele lětdžesatkow pozdžišo w Picnju kaž nawrót do minjenych časow. Temu we wěstej měrje tež tak je, wšako njewuchadžeše Picnjanski serbski napis hižo z aktualneje rěčneje situacije we wosadze, ale je wuraz wopomnjenskeje kultury, kotraž na serbsku zašłosć nawjazuje. Tole wobkrući so tež z faktom, zo je přidatne wudawki za serbski napis zapłaćila Založba za serbski lud. Wuzběhnyć wšak so ma, zo bě Picnjanska wosada po lětdžesatkach přěnja w ewangelskich Serbach, kiž da sej zwón ze serbskim napisom zhotowić.

Hłownu zaslužbu na serbskosći zwona ma předar Juro Frahnow (1937–2016), kotryž tehdy w Picnju bydleše. Rodženy jako syn burskeje swójby w Drjenowje wopy-

ta wón předarsku šulu a bě po tym we wšelakich kónčinach z předarjom Krajnocyrkwinskeho zjednoćenstwa. Po politiskim přewróće wróci so do Delnjeje Łužicy, hdžež zaslužbnje jako serbski dušepastyr skutkowaše a nimo teho za Serbski institut na rěčnym polu džělaše. Zjawnje so k swojej wěrje a narodnosći wuznawaše. Tak njepostara so jenož wo serbski napis na zwón, ale da sej tež na swój dom w historiskim centrumje Picnja serbske bibliske hrono z Japoštofskich skutkow 16,31 napišać, a to tehornja w šwabachu: „Wěr na togo Kněsa Jesuša, tak bužosch ty a twój dom humožony.“

Serbski předar Juro Frahnow (1937–2016) před swojim domom w Picnju, na kotryž bě sej dał napisać serbske bibliske hrono

Foto: Jürgen Maćij

Pječ zdžeržanych „serbskich“ zwonow

W Delnjeje Łužicy znajemy dohromady šěsć zwonow ze serbskim napisom w Depsku, Dešnje, Žylowje a Picnju; sedmy, we Wjerbnje planowany, so nažel njebě realizował. Depščanski pochodža z 19., wšě tamne z 20. lěstotka.

Fararjo Gottlieb Fengler, Bjarnat Krušwica a Bogumił Śwjela kaž tež předar Juro Frahnow běchu so za to zasadžowali, zo bychu zwony jich cyrkwjow napisy w serbskej rěči dóstali a tak wo zwjazanosći wěry a narodnosće we wosadach swědčili. Tući mužojo – po pochodže Němc, Hornoserb a Delnjoserbaj – tež zwonka svojich wosadow na dalšich polach zaslužbnje za Serbow skutkowachu.

Ze šěsć „serbskich“ zwonow sta so jedyn w Žylowje z woporom Druheje swěto-weje wójny. Pječ su džensa hišće zdžeržane: najstarši w Depsku, najmlódši w Picnju a tři w Dešnje. Hač so jim w přichodže hišće dalje přidruža? **Trudla Malinkowa**

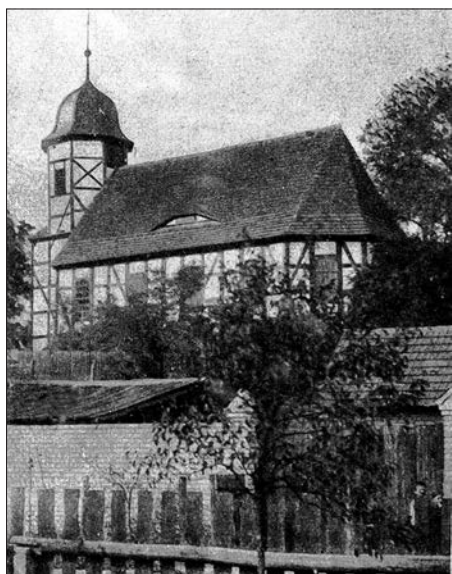
Kak je farar Jan Mjerwa za serbsku rěč wojował

Chronika Sprjejčanskeje wosady w třoch zwjazkach

1719 bě ćežke lěto. Žito so njeradžeše. „... es folgte daran große Teuerung und Hungersnot; die Leute fuhren mit Schubkarren nach Dresden und holten sich Getreide; der Scheffel kam auf 6 Taler. Die Teuerung und Hungersnot war so groß, dass das arme Volk von Eicheln, Spreu, Knospen von Hundekräutlich Brot buken. Sie fielen auf die Knie, und baten um Gotteswillen um einen Bissen Brot, die Leute wurden ganz schwarz und vertrockneten vor großem Hunger. Es folgte aber darauf eine gesegnete Ernte und wohlfeile Zeit“, naspomni cyrkwinska chronika Sprjejčanskeje wosady. W zapisach wo přirodže slušeše tute lěto k hnucym podawkam. Jan Mjerwa, wot 1851 do 1859 farar w Sprjejcach, je wšitko dokładnje wopisał. Pódlu swojeho zastojnstwa bě wón zdobom domiznowědnik, spisowaćel a serbski intelektualny.

„Za Sprjejčanski stawiznopis je chronika fararja Jana Mjerwy džensa fundament. Farar je wjele faktow dokumentował, nowiše spisy bazuja na jeho zapisach“, wuzběhny Jörg Michel, wot 2010 farar w Sprjejcach. Jeho syn Konrad (20) je chroniku Jana Mjerwy we wobtuku swojeje fachoweje matury na powołanskim šulskim centrumje Konrada Zuse we Wojerecach digitalizował. Wot lěca 2018 je pilnje za to džělał.

„Hłowny motiw za zestajenje wosadneje chroniki bě předstějacy 600lětny jubilej Sprjejc“, praji Jörg Michel. Dokumenty kaž chronika Jana Mjerwy z lěta 1855 předležachu. Zaměrnje pytachu za dalšími žórłami a namakachu mjez druhim nastawk wot Sebastiana Tzschoppe wo žiwjenju a skutkowanju Mjerwy w časopisu Oberlausitzer Heimatblätter 2016.

Napohlad Sprječanskeje cyrkwy hač do apryla 1945

Repro: Trudla Malinkowa

Syn wosadneho fararja Konrad Michel z dwěmaj z dohromady třoch zwjazkow Sprječanskeje chroniki

Foto: Andreas Kirschke

Jan Mjerwa bě so 1802 do ratarskeje swójby w Barće narodził. Džěcatstwo a młode lěta běchu z časom Napoleona zwjazane, w meji 1813 dóndže k bitwje pola Budyšina. 1815 bu Hornja Łužica jenož tři kilometry wuchodnje Barta džělena, tak zo ležeše wjes wotnětku při saksopruskej hranicy. Jan Mjerwa wuknješe wot 1818 na Budyskim gymnaziju a studowaše wot 1825 teologiju na Lipsčanskej uniwersiće. Po tym bě wot 1828 pječ lět domjacy wučer. 1833 sta so z katechetom w Hóznicy, hdžež wučese wjesnu džěčinu a zdobom jako pomocny farar serbske a němske kemše swjećeše. 1843 skónčnje bu jako farar ordinowany a skutkowaše wot 1844 do 1851 w Hóznicy a wot 1851 do 1859 w Sprjejcach.

Jan Mjerwa bě so 1836 w Kózlom z farskej džowku Pauline Lorenz (1813–1854) woženil. Z mandželstwa wuńdže sydom džěci, z kotrychž štyri hižo zahe zemrěchu. Dalši syn so při turnowskich zwučowanjach w Budyskim gymnaziju čežko zrani a 17lětny 1854 zemrě. Jeho smjerć wšu swójbu hłuboko potrjechi, mać pak nad njej zwrěšći a 19 tydzenjow pozdžišo zemrě. 1855 so wudowc znowa woženi z wučerskej džowku Mariu Theresiu Brühl (1826–1886), z kotrejž měješe dwě džěsći.

Po tym zo bě prjedawša služowna fararja zakazneho wobchada z njej winowała, Wrocławski konsistorij jeho hnydom z farskeje služby pušći. Suspendowany bě wón bjez zastojnstwa a dochodow, štož bě za njeho a swójbu wulke wužadanje. Bjez wuspěcha spytaše rozsud Wrocławského konsistorija rewidować a pensiju dóstać.

Wotnětku džělaše Jan Mjerwa jako priwenty wučer a spisowaćel. Čas žiwjenja zajimowaše so za domiznu a regionalne

stawizny a tak nasta mjez druhim Sprječanska chronika. Podarmo pytaše w Šleswigo-Holsteinskej a w Berlinje nowe džělo. Po jeho nawróće do Gródka mandželska jeho wopušći a nochcyše hižo žadyn zwisk z nim. Bjezdomny bydleše Jan Mjerwa nachwilnje pola přečela z młodych lět. Jako přečel 1872 zemrě, jeho džowce z přenjeho mandželstwa do kónca žiwjenja podpěrowaše. Dospołnje wochudnjeny a zabyty zemrě Jan Mjerwa 76lětny w Gródku.

Druhi zwjazk Sprječanskeje chroniki časowje na přeni nawjaza. W nim su wopisane wosadne stawizny po času fararja Mjerwy hač do 1945. Tak móžeš tu na přikład čitać wo serbskim Łazowskim fararju Jurju Malinku (1893–1942) a němskim fararju Gustavje-Adolfje Lederje (1903–1945), kotryž bu 1939 z Hornjeje Šleskeje do Sprjejc přesadženy. „Zajimawe bě potom dodžělanje stawiznow wot 1945 hač do přitomnosće za třeci zwjazk Sprječanskeje chroniki, kotryž bě kónca lěta 2019 hotowy“, praji Jörg Michel. Při digitalizowanju chroniki Jana Mjerwy wuwi tež syn Konrad zajim za Serbow, jich rěč, stawizny a kulturu.

Farar Jan Mjerwa zasadžowaše so čas žiwjenja za zachowanje serbskeje rěče. Na přikład hóršeše so 1840 pola knježerstwa w Legnicy jako dósta Dubrawska wosada, w kotrejž běštej dwě třeciny wobydlerjow Serbja, němskeho fararja. Wón wojowaše přečiwo džělenju cyrkwy a šule, zasadžowaše so za wukublanje a přistajenje serbskich wučerjow a zastupowaše jako předsyda Mikowskeho burskeho towarstwa zajimy serbskich ratarjow. Z wudaćom třoch zwjazkow Sprječanskeje chroniki maja so tež jeho prócowanja česćić a přichodnym generacijam zachować.

Andreas Kirschke

Serbski wobraz z texaskeho wobchoda

Wobraz Bartskeje wuměłče Wórshe Lanzyneje, kotryž sej awtorka lětsa w januaru we wobchodze za starožitnosće w texaskim městačku Giddingsu kupi

Pjatk, 24. januara 2020, započa so mój dzeń dopołdnja ze službu w serbskim muzeju w Serbinje. Pokazach tam zajimawymaj žonomaj, kak so serbske jutrowne jejka debja. Jedna z njeju je misionarka, kiž skutkuje na wumělskim polu we wobłuku „Mission Joyful Art“, hdžež ludźi přez wumělstwo z Jezusom zeznamoma. W lěču budže wona z mandželskim z małej łódžu po rěkach w Francoskej po puću, tamnišich

ludźi wučić. Nětko wě tež něšto wo serbskich jutrownych jejkach a móže tutu wědu po potrebjebje tež w swojim misioniskim skutkowanju wužiwać.

Po zakónčenju wučbneje hodžinki rozsuđich so, wopytać wobchod za antikwity w susodnym městačku Giddingsu. Njejsym za ničo wosebitym pytała, chcych jenož woměrje kusk wokoło dundać a hładać. Nadobo wuhladach wulki pisany zaramikowany wobraz na napřečiwnej scěnje wobchoda a njemóžach swojimaj wóčomaj wěric: Wědžach, zo steja na nim serbske słowa!

Wobraz je kwadratiski a měri na kóždym boku 53 centimetrow. Njeje to žana originalna mółba, ale pisany čišć, kiž bu tu w Americy zaškležicowany a z módrym ramikom wobdaty. Zwotkel wobraz pochadźa, mi we wobchodze njesmědźa prajić. Najbóle prawdžepodobnje je, zo je so něhdže we wokolinje dom předał a wurumował abo je něchtó zemřel a potomnicy su zawostajenstwo rozpušćili. Zawěsće je bywši/a wobsedźer/ka był/a runja mi potomnik/ca Serbow w Texasu.

Wězo sym wobraz, kiž płaćeše 24 dolarow, hnydom kupiła a sobu dom do Winchestera wzała. Wón dóstanje čestne městno na scěnje w domje, w kotrymž

Podobny wobraz chowa so njeramikowany w archiwje serbskeho muzeja w Serbinje.

Foće: awtorka

běchu něhdy mój pradźed Jan Krawc (Krautz) z Běleje Wody, mojej dźed a wotka Heinrich Krawc a Alma rodź. Pampelec a mojej staršej Leon Měrcin (Miertschin) a Violet rodź. Krawcec žiwi a w kotrymž džensa ja ze swojim mandželskim Raymondom Matijecom (Matthijetz) bydlu.

Sandra Matijecowa (Matthijetz) rodź. Měrcinec (Miertschin), z Winchestera pola Serbina w Texasu z jendželšćiny T.M.

Šula a pěstowarnja hrabje Zinzendorfa w južnej Karibice

Pěstowarnja (nalěwo) a šula „Graf von Zinzendorf“ w San Nicolas na karibiskej kupje Aruba

Foće: Yuri Lévano García

Aruba je relatiwnje mała kupa, kiž słuša k Małym Antilam w južnej Karibice. Je awtonomny džěl nižozemskeho kralestwa, wupřestrěwa so na 180 kwadratnych kilometrach a ma 110 000 wobydlerjow. Hłowne město je Oranjestad. Hłowna a hamtska rěč na Arubje je papiamentu, kreolska rěč z wliwami portugalšćiny,

španišćiny, nižozemšćiny a afriskich rěčow.

San Nicolas je druhe najwjetše město na Arubje a ma 15 000 wobydlerjow. Je to industrijowe město z džensa njeaktiwnej rafineriju za wolij. W tutym měsće maja šula a pěstowarnju, kiž stej pomjenowanej po lužiskim hrabi Nikolaus Ludwig von

Zinzendorf (1700–1760), založerju Ochranowskeje bratrowskeje jednoty. Z hornjołužiskeho Herrnhuta su Ochranowscy bratřa swojich misionarow do wšěch kónčin swěta slali, tež na karibiske kupy. Po Zinzendorfje pomjenowanej šula a pěstowarnja hišće džensa wo tym swědčitej.

Yuri Lévano García / T.M.

Wopomnjeće Handrija Kaplerja w Awstralskej

W Mount Gambier česća sej serbskeho fararja jako založerja swojeje wosady

Handrij Kapler bě jenički serbski farar, kotryž je do Awstralskeje wupućował. Wón bě syn šewca z Hornjowujězdžanskeje wosady. Po křčenskim registrje tamnišeje wosady bě so 16. nowembra 1802 we Hłu-pońcy, po někotrych druhich źórlach pak 15. nowembra w Małym Wosyku narodžił. Po krótkim kaplanstwie w Njeswaćidle skutkowaše wot 1835 jako farar we Wó-sporku.

Drje wšelakich čezow w swojim zastojnstwie dla wón 1848 z mandželskej a šesć džećimi na płachtaku „Victoria“ do Awstralskeje wupućowa. W kónčinach wokoło Adelaide a Melbourne pytaše za farskim městnom, tež při zlotokopanju w staće Victoria swoje zbožo pospyta. Kaž sam praji, by rady w serbskej wosadze skutkował, tola Serbja, kiž jeho hižo z lužiskeje domizny znajachu, jeho wotpokazachu – wosebje drje jeho liberalnych nabožnych nahladow a njezbožownych swójbných wobstejnoscow dla. Po službje we wšelakich němskich wosadach kaž Hahndorf a Hope Valley pola Adelaide powołachu jeho 1861 za fararja do Mount Gambier w staće South Australia. W tutym městačku, ležacym mjez Adelaide a Melbourne, 3. junija 1877 zemře a namaka tam swój posledni wotpočink.

Row na pohrjebnišću

Wulke pohrjebnišće w Mount Gambier rěka džensa Lake Terrace Cemetery (Terasowy kěrchow při jězorje) a ma adresu 69 Lake Terrace East. Kaž z mjena wuchadza, wupřestrěwa so kěrchow w formje terasow na zlochka spadowacej skloninje w bliskosći jězora Blue Lake (Módrne jězora). Handrij Kapler ma swój posledni wot-

Handrij Kapler (1802–1877) – jenički serbski farar w Awstralskej

Repro: Lutheran Archives Adelaide

počink w sekciji G w jednotliwym rowje č. 395. Městno leži na wyším džělu pohrjebnišća, tak zo skići so wopytowarjej wottud rjany wuhlad na městačko a jeho wokolinu.

Row serbskeho fararja je z wobhrodženjom z betona wobdaty a přezčylnje z runje tajkej platu wodžěty. Na njej stej na małym spódku niski narowny kamjeń z jasneho marmora, do kotrehož je zadypany a čěmnje wumolowany napis: „In Memoriam / ANDREAS KAPPLER / LUTHERISCHER PASTOR AN DER / MARTINI KIRCHE IN MOUNT GAMBIER / GEBORN IN KLEIN HAHUCHEN, IN / SACHSEN AM 15TH NOVEMBER 1802, / GESTORBEN AM 3RD JUNI 1877. // SANFT RUHE SEINE ASCHE.“ W napisu je němske mjeno ródneje

wjeski zlochka skomolene, džensa pisa so Kleinhänchen. Při podaću dnjow naroda a smjerće je hižo rěčny wliw jendželšćiny spóznać.

Wosada swj. Měrcina

Lutherska wosada St. Martin's Lutheran Church ma swoje sydło na dróze Edward Street 17 w Mount Gambier. Nimo cyrkwe a fary je na ležownosći tež pěstowarňa zaměstnjena. Do džensnišeho česća sej tu serbskeho fararja jako založerja swojeje wosady.

Nad zachodom moderneho přitwara při historiskej cyrkwi wisa w rjedže městnych fararjow jako přěnja fotografija Handrija Kaplerja. Pod jeho portretom stej napisanej jeho mjeno kaž tež čas jeho skutkowanja we wosadze: „Rev. A. Kappler. 1861–1877“.

Nimo portretow wosadnych fararjow je při zachodze hišće małe wustajenišće, kiž swědči wo mjeztym wjac hač 150lětnych wosadnych stawiznach. Nad witrinu ze wšelakimi historiskimi knihami a liturgiskimi sudobjemi dopomina načerwjen kamjentna tafla ze zlotym pismom na to, zo bě lékař dr. Wehl w januaru 1862 zakladny kamjeń za cyrkej položil a zo bě ju farar Kapler w oktobru samsneho lěta poswjećil: „THE CHURCH WAS DEDICATED BY THE REV. A. KAPPLER 5TH OCT. 1862.“

Stara fara, w kotrež bě Handrij Kapler bydlił, džensa hižo njestej. Bě to mały, jenož z dweju rumnoscow wobstejacy domček při cyrkwi, kotryž w léče 1962 sportorhachu a na jeho městnje garažu natarichu. Tuta hišće džensa na kromje cyrkwinskeje ležownosće při Bertha Street stej.

Trudla Malinkowa

Cyrkej a fara St. Martin w městačku Mount Gambier. Do džensnišeho sej tu serbskeho fararja Handrija Kaplerja jako založerja swojeje wosady česća.

Row Handrija Kaplerja w Mount Gambier, South Australia Foće: Trudla Malinkowa

Powěšće

Referentka wobłuka „Cyrkej w turizmje“ sakskeje krajneje cyrkwy Kerstin Kracht přepoda njedawno fararjaj dr. Robertej Malinkej w Rakecach signet, kiž wpytowarjow na to skedźbni, zo je Rakečanska cyrkej wšědnje wotewrjena. Foto: Carmen Schumann

Ochranow. Kónc januara přewjedže cyrkwiniski wokrjes Halle nad Solawu dalekubtanje za cyrkwiniskich sobudźelačerjow w Ochranowje. Nimo zeznaća Ochranowa, teologiskich a praktiskich prašenjow běše jedne popołdne wěnowane zeznaću Serbow. Serbski superintendent Malink poda přehlad wo stawiznach Serbow a wo džensnišim cyrkwiniskim položanju. Wosebje wuzběhny, zo běchu ewangelscy Serbjia synje pod wliwom Halleskeho a Ochranowskeho pietizma stali. Jara zajimowani wobdźělnicy mějachu rjad prašenjow k wosebitym serbskim ritusam, k ličbje a přichodej Serbow.

Hodźij. Z pisomnym zapodaćom wobroći so Hodźijska serbska Bjesada 5. februara na prezidenta sakskeje krajneje synody Otto Guse. Wot 29 sobustawow Bjesady podpisany list měri so přećiwo postupowanju sakskeho krajnocyrkwiniskeho zarjada při přesadźenju strukturneje reformy we wosadach. Zapodawaćeljo wuprjaja so přećiwo temu, zo ma so Hodźij z wja-

corymi dalšimi wjesnymi wosadami a z Biskopicami do wulkowosady (Kirchspiel) zwjazac. Pokazaja na to, zo by so při tym serbska komponenta dospołnje zhubila. Bjesadowarjo sej přeja, zo by při nětčich strukturach wostało abo – jeli to móžno njeje – so Hodźij z Husku, Porchowom, Hornim Wujězdom, Palowom a ze Zemicami-Tumicami do sotrowskich poměrow (Schwesternkirchverhältnis) zwjazat. Tak by tež serbskosć Hodźija swoje městno měta.

Zbožopřeća

Dnja 4. měrcy woswjeći knjez farar n. w. **Pawoł Wirth** w Zweibrückenje swoje 80. narodniny. Gratulujemy jubilaraj wutrobnje a přejemy jemu bohate Bože žohnowanje.

Dary

W januaru je so dariło za Pomhaj Bóh 100 eurow, dwójce 42 eurow, 32 eurow, trójce 22 eurow a dwójce 12 eurow a za Serbske ewangelske towarstwo trójce 100 eurow. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Spominamy

Před 100 lětami, 21. měrcy 1920, zemře po njezbožu na Radworskim dwórnišću wučer **Jurij Domaška** z Łuha. Rodzeny jako syn fararja a kěrłušerja Michała Domaški w Nosaćicach, wotrosće wón we wulkej swójbje z džewjeć džěćimi na tamnišej farje. Dwaj bratraj podaštaj so po nanje na duchownstwo, dalši sta so z překupcom a Jurij z wučerjom. Jako tajki skutkowaše najprjedy we Worcynje a wot 1891 w Stróži pola Hućiny. Tam so za jeho čas nowa šula twarješe, kotraž dósta – bjezdweľa z jeho podpěru – nad zachodom ryzy serbski bibliski napis a so 1898 poswjeći. 1899 přesydli so Jurij Domaška za wučerja do Łuha, hdžež hač do swojeje smjerće wosta. Wón zwaži so přećiwo oficialnej serbskej politice wustupować, za což jeho Serbske Nowiny wospjet wótrje přimachu. Tak wuprjaja so 1909 při wólbach za krajny sejm za ryćerkublerskeho najenka Brühla we Łuze a přećiwo serbskemu kandidatkej Kokli z Chróšćic. Bórže po tym słušeše k iniciatoram Wótčinskich towarstwow, kiž so jako scěh horcych wólbnych rozestajenjow 1909/10 w Njeswaćidle, Rakecach, Minakale a Łupoji založichu. Redaktor Marko Smoler jeho dla teho zjawnje nadběhowaše, na což wučer Domaška jeho wobskorži a Smoler so 1910 křiwdženja dla k pjenježnej pokuće zasudži. Po Přenjeje swětowej wójnje wojowaše Jurij Domaška na strojnje saksoswěrných Serbow, wustupuju jako řečnik na mnohich zhromadźiznach přećiwo žadanjam Serbskeho narodneho wuběrka za wotščěpjenjom Łužicy wot Němskeje. Jeho róla w serbskich stawiznach měta so hišće objektivnje přepytować a posudžować. T.M.

Přeprašujemy

- 01.03. Invokavit**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. Malink)
10.00 dwójročna namša w Bórkowach (predikant Leipner, farar Heimann)
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 07.03. sobota**
14.00 džěłarnička serbskich Bjesadow w Bukecach
16.00 džiwadłowe předstajenje Kulowskeho Bratrowstwa na wosadnej žurli w Bukecach
- 11.03. srjeda**
19.00 Bjesada w Rakecach w farskej bróžni a wječorna modlitwa
- 15.03. Reminiscere**
08.30 kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (sup. Malink)
- 22.03. Lätare**
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (farar Rummel)
- 29.03. Judika**
14.00 wosadne popołdne w Slepom (fararka Malinkowa)
- 04.04. sobota**
14.30 wosadne popołdne w Bukecach (sup. Malink)
- 05.04. Palmarum**
10.00 kemše w Budyšinje w Michałskej cyrkwi (sup. Malink)
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (fararka Malinkowa)

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelje: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamolwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591 600711, e-mail: PomhajBöh@gmx.de)
Čišć: Lessingowa čišćernja, Kamjenc
Vertriebskennzeichen: 2 B 13145 E
Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Kreissparkasse Bautzen
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT
Pomhaj Bóh wuchadza mjesačnje. Spěchuje so wot Založby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki z dawkowych srědkow na zakładze hospodarskich planow, wobzamknjenych wot zapósłancow Zwjazkowneho sejma Němskeje, Krajneho sejma Braniborskeje a Sakskeho krajneho sejma. Lětny abonement plaći 8 eurow.